

Original research paper

Received: 3.10.2017

Accepted: 15.12.2017

Marek Matyjewicz

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Olsztyn

mgumis@wp.pl

**ANIMOWANIE MULTIKULTUROWYCH DZIAŁAŃ
ARTYSTYCZNYCH – O SZANSACH ROZWIJANIA
ETNOPEDAGOGIKI W CZASACH KULTUROWEGO
IZOLACJONIZMU**

Słowa kluczowe: *etnopedagogika, animacja kultury, multikulturowe działania artystyczne, etniczność, dialog międzykulturowy*

Dla wszystkich starczy miejsca,
pod wielkim dachem nieba.

Edward Stachura

Wstęp

„To nie jest kraj dla odmiennych kulturowo ludzi” – w taki sposób, parafrazując tytuł głośnego filmu braci Coen, można w jednym zdaniu scharakteryzować współczesny społeczno-kulturowo-polityczny klimat panujący w naszym kraju. Niechęć do osób reprezentujących inny sposób postrzegania otaczającego świata – czy to w kontekście kultury, religii, wyznawanych ideologii, czy też tradycji i obyczajów – powoli osiąga poziom paniki i społecznej hysterii. Poglębienie się tej sytuacji – dynamizowane prowadzeniem przez określone ośrodki decyzyjne polityki „kulturowego strachu” – powoli zaczyna blokować możliwości prowadzenia jakichkolwiek dyskursów międzykulturowych, nie mówiąc już o próbach nawiązywania dialogu i rozwijaniu współpracy. Świadczy to o specyficznym sposobie percepcji i analizy otaczającej rzeczywistości, w którym optyka postrzegania „innych” sprofilowana jest na wypuklanie przeciwieństw, kontrapunktów – a w skrajnych przypadkach demonizowania ich natury – i w oparciu o te przesłanki budowania atmosfery niepewności i strachu w obcowaniu z nimi. Konsekwencje tych mechanizmów z wolna zaczynają odbijać się szerokim echem, zwłaszcza w tej części naszego społeczeństwa, która zdaje sobie sprawę, że wszystkie rodzaje „przesterowań” (ideologicznych, kulturowych, etnicznych) stanowią niezwykle zagrożenie dla stabilnego funkcjonowania i synergicznego rozwoju społeczeństwa.

Taka sytuacja jest niezwykle wyzowaniem dla pedagogiki i wychowania. Niestety, zmiany dokonujące się w teraźniejszej przestrzeni edukacyjnej wyraźnie pokazują, że nakreślonych powyżej problemów nie da się rozwiązać w obrębie obecnego systemu edukacyjnego. Upolitycznienie reformy szkolnej nadało jej odpowiedni klimat, nieprzychylny odmiennościom, konserwatywny, niepozwalający wychodzić młodym ludziom poza „jedynie słuszny” punkt widzenia, odgórnie narzucony system klasyfikowania rzeczywistości – przez autorów reformy uznawany za stanowisko obiektywne. Wydaje się, że bez uruchomienia zdecydowanych, dynamicznych działań podejmowanych w (jeszcze) demokratycznych przestrzeniach środowisk i społeczności lokalnych nie da się odwrócić wektorów zachodzących przemian. Inicjatywy te, niezależnie od ich specyfiki oraz przyjętej formy wyrazu, powinny przede wszystkim uświadamiać ich uczestnikom, że postrzeganie wszelkich rodzajów inności i odmienności przez „okulary własnej kultury” zawęża perspektywę poznawczą, zubaża i ogranicza (czasami wykrzywia) rzeczywisty obraz przestrzeni funkcjonowania „innych”, przynosząc w ostateczności wiedzę niepełną, zafałszowaną i – w prostej linii – prowadzącą do tworzenia się stereotypów, uprzedzeń oraz (wzajemnej) niechęci. Takie działania mogą przyjmować formę praktyk animacyjnych, z jednej strony rozwijających i umożliwiających funkcjonowanie w ramach szeroko rozumianej demokracji kulturalnej, z drugiej zaś wcielających w życie podstawowe zasady etnopedagogiki – w obecnych warunkach geopolitycznych – będące nieodzownymi kryteriami „przetrwania” w otaczającej nas przestrzeni ksenofobii, pryncypializmu i ortodoksji.

Etnopedagogika, albo kilka słów o tym, dlaczego jesteśmy sobie potrzebni

Współczesna, globalna rzeczywistość w coraz większym stopniu zaczyna utożsamiać wielokulturowe i wieloetniczne „wspólne” terytorium, na którym (pomimo istnienia granic) swoje miejsce do życia próbuje odnaleźć wiele jednostek i grup. I zjawisko to wydaje się być coraz bardziej dynamiczne. Mechanizmy wykorzeniania jednostek z ich „małych ojczyzn” warunkowane są konfliktami zbrojnymi, prześladowaniami, rządami dyktatur, kryzysami polityczno-ekonomicznymi. Miejsca, w których od wieków zamieszkiwali, nagle stają się dla nich samych niebezpieczne, obce, wrogie. Dlatego też stale obserwujemy zjawisko migracji, dające ludziom nadzieję na odnalezienie sprzyjających warunków funkcjonowania, możliwości rozwoju.

Mobilność dużych mas ludzkich niesie za sobą bardzo poważne konsekwencje: duże straty ludzkie (wypadki), wyludnianie jednych terenów i zbyt gęste zasiedlanie innych, potrzebę tworzenia obozów i organizowania opieki dla będących „w drodze”; rozwój przestępczości zorganizowanej zajmującej się przerzucaniem migrantów przez granice, czasami posuwającej się do handlu „żywym towarem” czy rozwój patologii społecznych (uzależnienia, prostytucja).

Do tych wyżej wymienionych należy dodać ciągłą kontaminację kultur, tradycji, zwyczajów i sposobów funkcjonowania zachodzącą najczęściej „na gorąco” – nierzadko na gruncie (społecznym, kulturowym, mentalnym) zupełnie do tego nieprzygotowanym, często niemile zaskakującą tubylców (tuziemców). Ich reakcje na zmiany ich dotyczące bywają bardzo różne – czasami jest to zrozumienie, empatia i życzli-

wosc – częściej jednak przyjmują formy odrzucenia, buntu i nietolerancji dla „nowych”. Dlatego tak istotną kwestią wydaje się być nauczenie ludzi „dzielenia się” jednym skrawkiem ziemi przez osoby inaczej wyglądające, posiadające różne systemy wartości, wyznające różne religie oraz posiadające nierzadko zupełnie odmiennie sposoby narracji otaczającej rzeczywistości.

Zdaniem J. Nikitorowicza etnopedagogika jest działem współczesnej pedagogiki,

[...] rozwijającym się na pograniczach etnologii, kulturoznawstwa, historii, etnolingwistyki, etnosocjologii, etnopsychologii i innych nauk humanistycznych, odkrywając i analizując procesy wychowania w grupach społecznych, w społecznościach lokalnych, regionie, podejmując problematykę dziedzictwa narodowego i kulturowego, patriotyzmu i nacjonalizmu. [...] Wartościuje postawy wobec innych kultur, dylematy etnocentryzmu i szowinizmu, fanatyzmu i rasizmu, ksenofobii i megalomani, jak też problemy akulturacji, adaptacji, asymilacji itp. Etnopedagogikę szczególnie interesują treści kształcenia w różnych typach instytucji edukacyjnych i ich realizacja w kontekście poznawania i doświadczania innych kultur, ich rozumienia, tolerancji, uznawania i możliwości współpracy. [...] Etnopedagogika interesuje się procesem kształtowania się tożsamości człowieka w zróżnicowanych społecznościach kulturowych¹.

Procesy migracyjne w kontekście fizycznym – dzięki szerokiej dostępności do środków transportu – dokonują się bardzo dynamicznie. Zjawisko to w przestrzeni kulturowej (mentalnej, osobowościowej) zachodzi niestety dużo wolniej i warunkowane jest sporą ilością inhibitorów. Nowe miejsce pobytu generuje konieczność adaptacji przez przyjezdnych obcych im norm, wartości społeczno-kulturowych i wzorów zachowań, a to zazwyczaj wywołuje u przybyszów szok kulturowy, różnego rodzaju napięcia, zachowania noszące znamiona agresji (autoagresji), a nierzadko również przyjmowanie postawy „zamkniętej” – tożsamej z funkcjonowaniem wyłącznie w ramach własnej grupy etnicznej. Początkiem procesu adaptacji powinny być działania mające na celu „odszyfrowanie” kodów kulturowych obydwu społeczności. Wyciągnięcie ręki do „innego” prowadzi do uruchamiania mechanizmów zakorzeniania „go” w nowej rzeczywistości oraz pogłębiania procesów integracji społecznej, ale jednocześnie zapobiega zbyt radykalnym „reakcjom obronnym”, ogniskującym się przede wszystkim na zachowaniu posiadanego status quo. To wydaje się być największym wyzwaniem współczesnej etnopedagogiki, znalezienie sposobu przekonania jednostkę, aby „wpuściła” drugą, odmienną kulturowo na jej teren, mając jednocześnie na uwadze, że nie będzie jej zapewnione utrzymanie dotychczasowego „stanu posiadania”. Oczywiście nie chodzi o aspekty ekonomiczno-materialne, lecz przede wszystkim mentalno-kulturowe. Działanie etnopedagogiczne powinno prowadzić do „podwójnego spotkania”, które pięknie określił A. Mencwel, pisząc: „aby w cudzoziemcu uznać człowieka, trzeba w sobie zakwestionować tuziemca”².

¹ Jerzy Nikitorowicz, „Wyzwania etnopedagogiki wobec kontestowania idei społeczeństwa wielokulturowego”, W *Dziedzictwo kulturowo-historyczne regionu. Pedagogika międzykulturowa i etnopedagogika w refleksji metodologicznej*, red. Iwona Nowakowska-Kempna (Kraków: Wydawnictwo Akademii Ignatianum, 2012), 4.

² Andrzej Mencwel, „Przyczyniac się pomału”, W *Animacja kultury. Doświadczenie i przeszłość*, red. Grzegorz Godlewski, Iwona Kurz, Andrzej Mencwel, Michał Wójtowski (Warszawa: Instytut Kultury Polskiej, 2002), 22.

Mnogość i różnorodność kultur współczesnego świata, biorąc pod uwagę neutralne ideologicznie, politycznie, religijnie założenia pedagogiki, powinna być jej wartością dodaną, rezerwuarem wartości, stylów życia, sposobów widzenia i kreowania otaczającej rzeczywistości, źródłem energii do budowania mostów i spajania globalnego społeczeństwa. Wychowanie do dzielenia świata z „innym”, akceptacji jego odmienności, tolerancji wobec wyznawanych przez niego wartości powinno być edukacyjnym kontrapunktem dla mainstreamu współczesnej szkoły – miejscem spotkania i przenikania się różnych narracji, przestrzenią aktywnego, twórczego osvajania się z odmiennością. Podstawowym przesłaniem etnopedagogiki powinny być działania, dzięki którym jej uczestnicy mogliby poszukiwać/dostrzegać piękno i wartości różnych kultur właśnie w wielorakości oraz odmienności. Etnopedagogika jest sztuką takiego rozumienia świata, w której synkretyzm współczesnej przestrzeni kulturowej powinien spychać na margines postawy etnocentryczne, ograniczające i zawężające horyzont widzenia współczesnego świata. Etnopedagogika to zatem poszukiwanie „płaszczyzn styku” kultur, wskazywanie wartości wspólnych, zbiorów znaczeń legitymizujących prawo – wydawałoby się – obcych sobie jednostek i grup do współzamieszkiwania, współżycia, współpracy³.

Wcielanie w życie idei etnopedagogiki powinno zatem ogniskować się wokół kreatywnego spotkania z odmiennością, pobudzania i rozwijania potrzeby poznawania innych, nieznanymi sposobami myślenia, reguł funkcjonowania i form aktywności. Egzotyka odmienności zawsze niesie ze sobą dreszczyk emocji związanych z sytuacją „zderzenia”. Aksjologicznej oceny owej inności najłatwiej dokonuje się w sferze kultury – w jej tkance najszybciej możemy dostrzec autentyczne przesłanie jestestwa „innego” i właśnie na jej podstawie próbować wypracowywać postawę integrującą. Kultury, aby mogły przetrwać, muszą się rozwijać, ewoluować, wytwarzać coraz to nowe „znaczenia” i idee, napędzające ludzkie działania. Mechanizm ten może być wykorzystany jako swego rodzaju „koło zamachowe” etnopedagogiki. Zdaniem M. Buchowskiego,

[...] fakt, że ludzie muszą interpretować wzory kulturowe, otwiera możliwość postrzegania kultury – dzięki aktowi indywidualnej interpretacji – jako zmieniającego się pola negocjacji znaczeń, jakkolwiek ograniczonych podzielanymi paradygmatami myślenia. Wizja kultury jako czegoś ustanawiającego porządek, jednoczącego czynnika sprawia [...], że ludzie wchodzą ze sobą w interakcje, a rozprzestrzenianie się kultur jest endemiczne dla ludzkiej kondycji. [...] Ta okoliczność decyduje o tym, że nie jesteśmy pasywnymi przedmiotami jakichś determinujących struktur historii, lecz ich aktywnymi podmiotami. Sięgamy do „kultury” nie jako do zestawu gotowych wzorców, matrycy, lecz raczej jako zasobu nieskończonych, potencjalnych permutacji⁴.

W taki właśnie sposób, odmienny od potocznie pojmowanych procesów asymilacji i akulturacji, możemy próbować budować kulturowy „konglomerat”, łączący

³ Marek Matyjewicz, „Animacja kultury lokalnej jak źródło poszukiwań idei i metod rozwoju etnopedagogiki”, W *Oblicza etnopedagogiki i transkulturowości. Dyskursy teorii i praktyki pedagogicznej*, red. Marta Guziuk-Tkacz, Marek Matyjewicz, Alicja Joanna Siegień-Matyjewicz (Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2017), 139.

⁴ Michał Buchowski, „O niebezpiecznym użyciu pojęcia kultura: przykład «kultury etnicznej»”, *Kultura współczesna* 1, 51 (2007): 43-45.

elementy różnych – wydawałoby się zupełnie nieprzystających do siebie – systemów kulturowych. Etnopedagogika postrzega kulturę jako dynamiczną przestrzeń, łączącą w swoim obrębie różnorodne rodzaje wzorów zachowań, postaw społecznych, praktyk kulturowych, relacji międzyjednostkowych i międzygrupowych, tradycji, sposobów eksploracji i narracji otaczającej rzeczywistości, edukacji, instytucji, etosu, wiedzy i doświadczenia, rodzajów grup społecznych, form ekspresji i komunikacji. Tak szeroki zasób jej treści daje możliwość niemal nieograniczonego kreowania przestrzeni „wspólnych” – będących obszarem rozwoju partnerskiej, synergicznej współpracy, rozwijającej i wzbogacającej wszystkie strony dialogu, a w których znajduje się jednocześnie miejsce dla akcentowania swojej odmienności i indywidualnego, unikatowego charakteru. Działanie etnopedagogiczne daje szansę jednostce na poszerzenie własnego systemu wartości o pojęcia i doświadczenia, których wcześniej nie postrzegał jako wartościowe i przydatne, a osobę „innego” pozwala definiować jako równoprawnego partnera „wymiany” – jednostkę, która razem z nami buduje nową przestrzeń, wnosi coś nowego, innego, własnego i być może przez to niezwykle istotnego.

Animacja kultury, czyli w jaki sposób możemy grać „do jednej bramki”

Animacja kultury jest sposobem prowadzenia działań o charakterze społeczno-edukacyjnym w obrębie szeroko pojmowanej kultury, których konstytutywne idee mają na celu wprowadzanie zmian i poprawę jakości kulturowego funkcjonowania jednostek oraz grup w obrębie danej społeczności/środowiska, jak również pobudzanie i sublimację potrzeb kulturalnych jej uczestników poprzez organizowanie kontaktów z kulturą, zdynamizowanie ich charakteru, a przez to przenoszenie na wyższy poziom udziału w jej tworzeniu lub też partycypacji. Praca animatorów kultury jest ściśle powiązana z prowadzeniem oddziaływań o charakterze pedagogicznym, wychowawczym i edukacyjnym, których wspólnym mianownikiem jest kultura – jej wartości, przekaz, formy wyrazu, oferta programowa i pola aktywności.

Dlaczego to właśnie animacja kultury może być formą realizacji działań próbujących wprowadzać w życie idee etnopedagogiki? Ponieważ, jak słusznie zauważa B. Idzikowski:

[...] animacja nie służy żadnej ideologii (tym bardziej jednej), nie narzuca pola aksjologicznego, formy estetycznej, treści wypowiedzi i użytych środków kreacji. Nie zamyka przestrzeni symbolicznej i nie wartościuje wytworów, metod, typów kultury, jednostkowych i grupowych zachowań. To działania, które nie zmuszają do uczestnictwa i nie zniewalają autorytetem, nie podporządkowują jednych aktorów interakcji drugim, chroniąc ich przed uprzedmiotowieniem. Animacja nie rości prawa do jednej racji, do wyłączenia, do podawania gotowych rozwiązań i dyrektyw. Ma ona dialogowy, alternatywny, oddolny, podmiotowy charakter. Zakłada prawo do błędów, dlatego może otwierać pole rozczarowania, ale też, gdy się powiedzie, daje animowanemu podmiotowi poczucie sprawstwa, emancypacji, wiary w siebie i satysfakcji z samorealizacji⁵.

⁵ Bogdan Idzikowski, „Interdyscyplinarne konteksty animacji kultury”, *Rocznik Lubuski* 38, 2 (2012): 160.

Animacja kultury wyrasta z przekonania, że każda autonomiczna jednostka może być postrzegana jako artysta. Działanie animacyjne stara się znaleźć kompromis pomiędzy profesjonalną sztuką a twórczymi działaniami amatorskimi, których rezultatem nie musi być dzieło sztuki, ale wytwór powstały poprzez pobudzenie kreatywności oraz twórczego zapału jednostki, przy użyciu dowolnie wybranego języka i warsztatu artystycznego. Animacja opiera się na organizowaniu i umożliwianiu aktywnego uczestnictwa w kulturze nawet tym jednostkom, które nie są obdarzone talentem artystycznym i twórczym. Poprzez fakt organizowania jej działań przez animatorów-profesjonalistów daje szansę nawet pełnym amatorom czynienia rzeczy ponadprzeciętnych, nierzadko wykraczających poza zakres ich osobistych kompetencji kulturowych.

Jednym z podstawowych dylematów współczesnej etnopedagogiki jest ciągle poszukiwanie sposobów pobudzania etniczno-kulturowej integracji i współpracy różnych „odmienności”. Wydaje się, że najprostszym sposobem realizowania tej idei jest organizowanie i animowanie działań i imprez o charakterze artystycznym, w których na pierwszy plan wysuwają się funkcje związane ze swobodnym spędzaniem czasu wolnego przez jednostkę, rekreacją i jej swobodnym uczestnictwem w kulturze. Ich wymiar artystyczny może obejmować różnego rodzaju formy: warsztaty (teatralne, muzyczno-instrumentalne, taneczne, rękodzielnicze), koncerty, wernisaże, spotkania z twórcami, które mogą być elementami większych imprez o charakterze masowym („dni kultury”, „festyny”, „święta” itp.). Zapewnienie im charakteru multikulturowego i ponadlokalnego będzie szansą na zainteresowanie ich przesłaniem szerokiego grona odbiorców i poszerzenia horyzontu ich oddziaływania. Animacja działalności kulturalnej mniejszości narodowych i etnicznych przyczynia się do tworzenia warunków dla podtrzymywania odrębności kulturowej grup i społeczności, a promowanie imprez o charakterze międzykulturowym sprzyja rozwojowi różnych ośrodków i centrów dialogu.

Artystyczne formy wypowiedzi, zwłaszcza te amatorskie, dają uczestnikom działań animacyjnych szerokie pole dla zaprezentowania różnych elementów swojej kultury. Jest to tym bardziej istotne, że umieszczanie ich w przestrzeni animacyjnej pozwala unikać zbytniego moralizatorstwa i daje szansę prezentowania swojej kultury w sposób niewymagający wartościowania jej przez innych uczestników – z pominięciem uważanych za kontrowersyjne pierwiastków ideologicznych, religijnych i innych. Animacja działań multikulturowych to aranżowanie dialogu kultur na poziomie spotkania, zabawy i wspólnej nauki – prowadzących do przekraczania granic, wypracowujących kumulatywne formy współpracy i wypowiedzi. Obcowanie z odmiennością daje możliwość postrzegania jej z wielu perspektyw, uwrażliwia i sprzyja kształtowaniu postaw empatycznych. Spotykając „innego” na gruncie aktywności artystycznej, zaczynamy odbierać go w przez pryzmat języka sztuki i roli (pozy, maski), którą na potrzeby danego aktu kulturowego przyjął, a wtedy zupełnie nieistotne staje się to, z jakiego kraju pochodzi, jakim językiem ojczystym mówi, jaki ma kolor skóry i jaką wyznaje religię. Dzięki animacji możemy więc czynić mniej ważnymi kwestie, które zazwyczaj są ogniwem zapalnym różnych międzykulturowych konfliktów i przyczyną ujawniania się głównych „chorób” otaczającej nas rzeczywistości – nietolerancji, ksenofobii, nacjonalizmu czy też postaw radykalnych. W obliczu działalności kulturotwórczej mamy szansę uczyć się akceptacji i tolerancji dla od-

mienności, „pięknie się różnić” – a jednocześnie pozostawać „dziećmi tej samej matki” – sztuki.

Animacja multikulturowych działań artystycznych jest rozwijaniem:

[...] umiejętności dokonywania trafnych wyborów, przyjmowania postaw i świadomego kształtowania tożsamości w środowiskach różnorodnych kulturowo, łączącą wiedzę w zakresie edukacji międzykulturowej [etnopedagogiki – M.M..] z inicjatywami i działaniami twórczymi. Jej praktyką jest inspirowanie pluralistycznych środowisk do poznawania, pielęgnowania i propagowania różnorodności kultur. Szczególnym celem jest pobudzanie chęci poznania wielokulturowych tradycji, podkreślenie atrakcyjności, jaka tkwi w różnicach, a także kształtowanie poczucia odpowiedzialności za gromadzoną historię i kulturę. Animacja w obszarach różnorodnych kulturowo ma fundamentalne znaczenie dla budowania mostów zarówno między współistniejącymi kulturami, jak i między przeszłością w współczesnością⁶.

Dążenie do poznania i zrozumienia innych kultur to niepowtarzalna szansa spojrzenia na świat „innymi oczami”, dostrzeżenia nieznannej perspektywy, poczucia nowego smaku i zapachu, odkrycia horyzontów dotychczas eksplorowanych wyłącznie przez „innego” – to wyjście poza swój świat, swoją osobistą sferę komfortu, wyjście „poza siebie”.

Zakończenie

Teoria i praktyka współczesnej działalności społeczno-kulturalno-edukacyjnej powinna być efektywną odpowiedzią na piętrzące się problemy współczesnego świata – zarówno tego „wielkiego”, jak i tego dziejącego się „obok nas”. Bez podejmowania stanowczych działań poprawiających jego jakość w niedługim czasie stanie może stać się on zbyt toksyczny (ekologicznie, aksjologicznie, kulturowo), aby móc w nim stabilnie funkcjonować. Etnopedagogika stara się w te działania włączać, ciągle poszukując takiej narracji otaczającej rzeczywistości, która nie będzie dawała podstaw do krzywdzenia odmiennych kulturowo jednostek stereotypami, do tworzenia klimatu strachu przed „innym” – powodującej niechęć do komunikowania się z nim, a czasami wywołującej nieporozumienia i konflikty. Rozwijanie w ludziach potrzeby doświadczeń pozytywnych w kontaktach z nieznaną kulturą to przekierowanie ich świadomości z konfrontacji na kooperację, z ksenofobii na tolerancję – to rozwijanie dialogu z „innym niż ja”, skupienie uwagi na jego kulturowej odmienności, akceptacja różnorodności, to wreszcie dopuszczenie do głosu różnych, czasami odmiennych, stanowisk w ciągle na nowo powstającej opowieści o naszej wspólnej ziemi.

⁶ Agata Świdzińska, „Animacja wielokulturowa w dialogu paradygmatów «różnicy» i «współistnienia»», W *Animacja kultury. Współczesne dyskursy teorii i praktyki*, red. Dariusz Kubinowski, Urszula Lewartowicz (Lublin: Wydawnictwo Makmed, 2013), 90.

Bibliografia

- Buchowski Michał. „O niebezpiecznym użyciu pojęcia kultura: przykład «kultury etnicznej»». *Kultura współczesna* 1, 51 (2007): 39-55.
- Idzikowski, Bogdan. „Interdyscyplinarne konteksty animacji kultury”. *Rocznik Lubuski* 38, 2 (2012): 157-167.
- Matyjewicz, Marek. „Animacja kultury lokalnej jak źródło poszukiwań idei i metod rozwoju etnopedagogiki”. W *Oblicza etnopedagogiki i transkulturowości. Dyskursy teorii i praktyki pedagogicznej*, red. Marta Guziuk-Tkacz, Marek Matyjewicz, Alicja Joanna Siegień-Matyjewicz, 133-147. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2017.
- Mencwel, Andrzej. „Przyczyniać się pomahu”. W *Animacja kultury. Doświadczenie i przyrzłość*, red. Grzegorz Godlewski, Iwona Kurz, Andrzej Mencwel, Michał Wójtowski, 13-26. Warszawa: Instytut Kultury Polskiej UW, 2002.
- Nikitorowicz, Jerzy. „Wyzwania etnopedagogiki wobec kontestowania idei społeczeństwa wielokulturowego”. W *Dziedzictwo kulturowo-historyczne regionu. Pedagogika międzykulturowa i etnopedagogika w refleksji metodologicznej*, red. Iwona Nowakowska-Kempna, 9-34. Kraków: Wydawnictwo Akademii Ignatianum, 2012.
- Świdzińska, Agata. „Animacja wielokulturowa w dialogu paradygmatów «różnicy» i «współistnienia»”. W *Animacja kultury. Współczesne dyskursy teorii i praktyki*, red. Dariusz Kubinowski, Urszula Lewartowicz, 87-97. Lublin: Wydawnictwo Makmed, 2013.

Summary

ANIMATION OF MULTICULTURAL ARTISTIC ACTIVITIES – OPPORTUNITY TO DEVELOP ETHNO PEDAGOGY IN TIMES OF CULTURAL ISOLATION

The article presents the issue of ethno-pedagogy science and the chances of its establishment by cultural animation. The author of the text analyzes the basic ideas of ethno pedagogy in artistic organizations of multicultural revival, opening up to social awareness of cultural and ethnic diverse. By organizing joint artistic work author seeks visible opportunities for “dialogues” and popularization of the social concept. The method of cultural animation, bearing an axiological neutral message and pervading non-determinant forms of work, hopes for the creation of friendly, multicultural spaces.

Key words: *ethno pedagogy, cultural animation, multicultural artistic activity, ethnicity, intercultural dialogue*